

принципах єдинства і цілостності державної території в межах існуючих меж. Єдинство і цілісність державної території означає, що складові частини держави знаходяться в нерозривній взаємній зв'язі, визначаються внутрішнім єдинством. Територіальне єдинство і цілісність забезпечують незмінність і стабільність існування держави і не дозволяють будь-яких посягань на територію з боку інших суб'єктів міжнародного права. Вони також забороняють сепаратистські дії, спрямовані на внутрішнє розділення території держави або відокремлення частини території або її адміністративно-територіальних одиниць вопреки національним інтересам українського народу як власника території.

Цілісність території держави означає також неделимість землі як державної території між іншими суверенами, а також є основою для закріплення в Конституції унітарного характеру українського держави і розподілу повноважень між органами державної влади і місцевого самоуправління, включаючи і сферу відносин відносно території.

Ключові слова: принцип, територіальне єдинство і цілісність, унітарне устроєння, сепаратизм, суверенітет, публічна влада, територіальне верховенство.

GRECHKO O. O. THE PRINCIPLE OF UNITY AND INTEGRITY OF THE NATIONAL TERRITORY AS THE GUARANTEE OF THE UNITARY CHARACTER OF THE UKRAINIAN STATE

The legal influence of the principle of unity and integrity of the national territory upon the unitary character of the Ukrainian state has been investigated.

It was determined that the sovereignty of Ukraine extends throughout its territory, as well as that Ukraine is an unitary state and the territorial arrangement of Ukraine is based on the principles of unity and integrity of the national territory within the existing borders. The unity and the integrity of the state territory means that the constituent parts of the state are inextricably linked by means of the internal unity. Territorial unity and integrity are providing the firmness and stability of the state's existence; they do not allow any encroachments on the state territory on the part of the other subjects of international law. They also prohibit the separatist activity aimed at the internal division of the state territory or separation of any part of the national territory or its administrative-territorial units since such actions are at variance with the national interests of the Ukrainian nation as the owner of the territory.

The territorial integrity of the state is also means that the state territory can not be divided between separate sovereigns; they also provide a basis for the constitutional attaching of the unitary character of the Ukrainian state and for the distribution of the powers between the state authorities and the local self-government, including the sphere of relations over the territory.

Keywords: principle, territorial unity and integrity, unitary arrangement, separatism, sovereignty, public authority, territorial supremacy.

УДК 340.15:351.74

І. О. ЛЕСЬ,

ад'юнкта

Харківського національного університету внутрішніх справ

РОЗВИТОК ДИСЦИПЛІНАРНИХ ПРАВОВІДНОСИН У ДИСЦИПЛІНАРНОМУ СТАТУТІ ОРГАНІВ ВНУТРІШНІХ СПРАВ 1971 Р.

Розглянуто розвиток дисциплінарних правовідносин у Дисциплінарному статуті органів внутрішніх справ 1971 р. Проаналізовано та узагальнено основні норми і положення Дисциплінарного статуту міліції 1948 р. та Дисциплінарного статуту органів внутрішніх справ 1971 р.

Ключові слова: дисциплінарні правовідносини, Дисциплінарний статут, органи внутрішніх справ, заохочення, стягнення.

У нинішній час Україна переживає глибокі соціально-економічні та політичні зміни. У суспільно-політичному житті ці фундаментальні зміни пов'язані з реформуванням органів внутрішніх справ, спрямованим на забезпечення надійного захисту особистості, суспільства і

держави від злочинних посягань. Концепція розвитку органів внутрішніх справ Міністерства внутрішніх справ України безпосередньо фокусується на вивченні і використанні внутрішнього і міжнародного досвіду в організації та діяльності правоохоронних органів. Особливу

увагу приділено питанню зміцнення дисципліни та законності серед особового складу працівників органів внутрішніх справ, що, безумовно, є однією із головних умов їх належного функціонування. Для відповідного правового забезпечення процесу реформування та створення його наукових основ важливим є узагальнення історичного досвіду функціонування Дисциплінарного статуту органів внутрішніх справ 1971 р., коли в суспільстві відбувалися кардинальні зміни й тривали складні і суперечливі соціально-економічні та політико-правові процеси. Досвід розвитку дисциплінарних правовідносин за Дисциплінарним статутом органів внутрішніх справ 1971 р. може стати у нагоді для визначення напрямків удосконалення організації та діяльності сучасних правоохоронних органів в цілому.

Правовий аналіз Дисциплінарного статуту органів внутрішніх справ 1971 р. проводився в роботах О. М. Позднякова [1] та Д. А. Гавриленка [2], які велику увагу приділили записаному в Дисциплінарному статуті положенню «про дисципліну відносно військової». Загалом з основними положеннями і висновками вказаних науковців ми погоджуємося.

Крім того, у періодичній пресі того часу були різні публікації, присвячені Дисциплінарному статуту 1971 р. і Положенню про товариські суди рядового і начальницького складу органів внутрішніх справ, в яких давалася правова оцінка зазначених документів, їх значення для зміцнення дисципліни і законності в діяльності органів внутрішніх справ та інших питань [3]. У 1972 р. вийшов у світ збірник матеріалів, підготовлений працівниками відділу політико-виховної роботи МВС СРСР Б. П. Михайловим, В. Я. Прищепенко, Л. М. Каверзіним і В. Ф. Рудиком, повністю присвячений питанням зміцнення дисципліни в органах внутрішніх справ.

Як бачимо, проблема дисциплінарних правовідносин в органах міліції за Дисциплінарним статутом органів внутрішніх справ 1971 р. не обділена увагою істориків та правознавців. Це дозволило автору проаналізувати вже сформульовані положення та наукові концепції шляхом ретроспективного аналізу. Однак зазначене питання в історико-правовій літературі розглядалося переважно фрагментарно, тому, зважаючи на його наукову та практичну актуальність, вважаємо за необхідне розглянути розвиток дисциплінарних правовідносин у міліції за Дисциплінарним статутом органів внутрішніх справ 1971 р.

Метою статті є дослідження дисциплінарних правовідносин міліції у Дисциплінарному

статуті органів внутрішніх справ 1971 р., аналіз, узагальнення та порівняння основних норм і положень Дисциплінарного статуту міліції 1948 р. та Дисциплінарного статуту органів внутрішніх справ 1971 р.

Завданнями дослідження є проведення системного аналізу основних норм і положень Дисциплінарного статуту міліції 1948 р. та Дисциплінарного статуту органів внутрішніх справ 1971 р. для виявлення загальної прогресивності останнього, а також висвітлення основних особливостей розвитку дисциплінарних правовідносин міліції в Дисциплінарному статуті органів внутрішніх справ 1971 р. шляхом узагальнення результатів дослідження, виявлення спільних закономірностей та синтезу елементів досліджуваних положень

Указом Президії Верховної Ради Союзу РСР 30 березня 1971 р. було затверджено Дисциплінарний статут органів внутрішніх справ та Положення про товариські суди рядового і начальницького складу органів внутрішніх справ. 30 квітня 1971 р. наказом міністра внутрішніх справ № 150 «Про Дисциплінарний статут органів внутрішніх справ та Положення про товариські суди рядового і начальницького складу органів внутрішніх справ» документи було введено в дію [4].

Основою введених у дію документів були досвід виховної роботи з особовим складом і сформована дисциплінарна практика, чинний Дисциплінарний статут Збройних Сил СРСР і Положення про товариські суди в Збройних Силах СРСР. Під час його розробки та доопрацювання були враховані деякі зауваження і пропозиції, що надійшли від провідних служб та органів Міністерства внутрішніх справ. Передусім слід зазначити, що ці документи набули вищої юридичної сили, так як на відміну від Дисциплінарних статутів міліції 1919 р., 1923 р., 1926 р., 1931 р. і 1948 р., затверджених наркоматами внутрішніх справ і тому колишніх відомчих документів, вони були затвержені вищим органом влади. По-друге, їх дія поширювалася не тільки на працівників міліції, як в колишніх статутах, а на всіх співробітників органів внутрішніх справ.

Наказ МВС СРСР від 30 квітня 1971 р. № 150 вимагав від керівників міністерств, управлінь, установ, відділів, науково-дослідних інститутів та навчальних закладів, органів і підрозділів внутрішніх справ проведення комплексу заходів: забезпечення суворого виконання особовим складом вимог Дисциплінарного статуту і Положення про товариські суди; вжиття заходів до зміцнення дисципліни серед співробітників,

поліпшення політико-морального стану особового складу; виховування співробітників органів внутрішніх справ у дусі самовідданого служіння Батьківщині, суворого дотримання соціалістичної законності, виконання рішення XXIV з'їзду КПРС, вимог присяги і наказів; регулярного аналізу й удосконалення дисциплінарної практики, забезпечення ефективності заходів покарання щодо осіб, які порушували дисципліну і порядок, узагальнення позитивного досвіду роботи з виконання вимог Статуту та Положення про товариські суди.

Дисциплінарний статут міліції 1948 р. [5], який діяв раніше, застарів, потребував серйозних змін та доповнень. За 26 років, що минули після закінчення Великої Вітчизняної війни, і 23 роки після затвердження Дисциплінарного статуту міліції відбулися глибокі зміни в житті суспільства, в його економіці, ідеології та культурі, зросли потреби людей і можливості держави, країна значною мірою відійшла від сталінської диктатури, чому сприяла хрущовська відлига. Більше того, свою роль зіграло тимчасове підпорядкування міліції Міністерству державної безпеки, розповсюдження на міліцію дії військових статутів, хоча їх окремі положення не відповідали міліцейській службі.

У зв'язку з тим, що в органах внутрішніх справ існувала велика кількість посад начальницького складу, перерахувати їх дисциплінарні права в статуті було надзвичайно складно. Тому до Дисциплінарного статуту органів внутрішніх справ 1971 р. було дано ряд додатків, які стосувалися встановлення дисциплінарних прав начальників, а також перелік начальників, до яких не застосовувалося дисциплінарне стягнення у вигляді арешту з утриманням на гауптвахті. Інші додатки стосувалися форми службової картки заохочень та стягнень, давалася інструкція про порядок тримання на гауптвахті осіб рядового і начальницького складу. У наказі роз'яснювалося, що заохочення і дисциплінарні стягнення, оголошені в наказі, а також рішення товариських судів мають заноситися в послужні списки особових справ рядового і начальницького складу.

Дія Дисциплінарного статуту та Положення про товариські суди, як впливає з наказу, не поширювалася на внутрішні війська МВС СРСР, які у своїй діяльності керувалися статутами Збройних Сил СРСР. Структурно новий Дисциплінарний статут складався з семи розділів, що вміщували 50 статей, і двох додатків. З огляду на те, що новий Дисциплінарний статут принципово відрізнявся від попереднього, вважаємо за необхідне розглянути основні від-

мінності Дисциплінарного статуту органів внутрішніх справ 1971 р. від Дисциплінарного статуту міліції 1948 р.

1. Якщо в Дисциплінарному статуті 1948 р. дисципліна в органах міліції визначалася як суворе і точне дотримання співробітниками міліції порядку і правил, встановлених законами, статутами міліції та наказами міністра внутрішніх справ Союзу РСР, то ст. 1 Дисциплінарного статуту 1971 р. вимагала суворо і точно дотримуватися порядку і правил, встановлених не тільки законодавством СРСР, а й законодавством союзних і автономних республік, а кожна республіка, як відомо, мала свої національні та інші особливості.

2. Ст. 2 Дисциплінарного статуту 1948 р. підкреслювала, що дисципліна в органах міліції ґрунтується на усвідомленні кожним співробітником міліції службового обов'язку та особистої відповідальності за довірену йому справу охорони громадського порядку та громадської безпеки. Ст. 1 Дисциплінарного статуту 1971 р. вказувала, що дисципліна в органах внутрішніх справ базується на високій політичній свідомості і комуністичному вихованні осіб рядового і начальницького складу, на глибокому розумінні ними свого службового обов'язку та особистої відповідальності за доручену справу. Ми вважаємо, що «доручена справа» поняття ширше, ніж громадський порядок і державна безпека.

3. Не зовсім зрозуміло і положення Дисциплінарного статуту 1971 р. про те, що для осіб рядового і начальницького складу органів внутрішніх справ встановлюється дисципліна «відносно військової дисципліни». Це положення можна трактувати дуже широко, але також можна вважати, що положення «відносно військової дисципліни» вже знайшло своє відображення у відповідних статтях цього Статуту.

4. Положення ст. 3 Дисциплінарного статуту 1948 р. про те, що «дисципліна зобов'язує кожного співробітника міліції ...», було замінене положенням Дисциплінарного статуту 1971 р., де вказувалося, що «дисципліна в органах внутрішніх справ зобов'язує кожну особу рядового і начальницького складу ...» (ст. 2). Цим пояснювалося, що «дисципліна зобов'язує не кожного співробітника», а тільки осіб, що мали спеціальне звання рядового і начальницького складу, що проходили службу в органах внутрішніх справ. Але ми вважаємо, що і в цьому випадку має місце неточність, так як в органах внутрішніх справ були й особи начальницького складу, які не мали спеціальних звань, тобто вільнонаймані.

5. У Дисциплінарному статуті органів внутрішніх справ 1971 р. значно розширився і конкретизувався зміст ст. 2 про те, до чого зобов'язує дисципліна. Новими були вимоги Статуту про необхідність: пильно й самовіддано нести службу, захищати інтереси соціалістичної держави, честь, гідність і права радянських громадян від злочинних посягань; дотримуватися і зміцнювати соціалістичну законність; сприяти начальникам у зміцненні дисципліни і порядку серед особового складу; дотримуватися не тільки правил віддання військового вітання, а й носіння встановленої форми одягу; з гідністю і честю поводитися поза службою, бути прикладом у дотриманні громадського порядку та норм комуністичної моралі.

6. Вперше в ст. 3 Дисциплінарного статуту органів внутрішніх справ 1971 р. було чітко сформульовано положення про те, що «тверда дисципліна в органах внутрішніх справ досягається: вихованням у осіб рядового і начальницького складу високих морально-політичних якостей і свідомого ставлення до виконання службового обов'язку; підтриманням статутного порядку в установах та підрозділах; високою вимогливістю начальників до підлеглих, вмільм поєднанням і правильним застосуванням заходів переконання та заохочення» [4].

7. Значно були розширені положення Дисциплінарного статуту про відповідальність начальника за стан дисципліни серед своїх підлеглих. Він (начальник) був зобов'язаний виховувати підлеглих у дусі неухильного виконання вимог законів, присяги, статутів, наказів і розпоряджень, розвивати і підтримувати у них усвідомлення службового обов'язку, честі та гідності, заохочувати за проявлену розумну ініціативу, подвиги і старанність по службі і суворо карати порушників. Особлива увага з боку начальника мала спрямовуватися на своєчасне виявлення причин і попередження проступків підлеглих, на створення нетерпимого ставлення до порушень дисципліни. При цьому він був зобов'язаний всіляко використовувати силу громадського впливу колективу. Начальник повинен був подавати підлеглим приклад суворого дотримання дисципліни (ст. 4).

Не ввійшла в новий Дисциплінарний статут стаття про заходи, яких повинен був уживати начальник у разі відкритої непокори або опору підлеглих.

8. Новим у Дисциплінарному статуті було також і те, що дисциплінарні права начальників щодо заохочення особового складу та накладення стягнень були винесені в додаток до Статуту. Якщо у Дисциплінарному статуті

1948 р. ці права визначалися відповідно до займаної посади, а для тих, чий посади в Статуті називалися, – відповідно до спеціального звання, то ця зміна була виправдана тим, що, як уже зазначалося, посад в органах внутрішніх справ у зв'язку з їх багатопрофільністю було дуже багато. У міру розширення і уточнення функцій, створення нових та упрощення структур, які виявилися зайвими або дублюючими, вводилися нові і ліквідовувалися непотрібні посади. Тому винесення прав начальницького складу щодо заохочення підлеглих і накладення на них дисциплінарних стягнень у додаток до Статуту документом, що приймається на довгий час, ми вважаємо доцільним. Цей додаток можна було частіше уточнювати, його не потрібно було вводити в дію законодавчими актами вищими органами державної влади.

9. На відміну від Дисциплінарного статуту 1948 р., у якому спочатку викладалися стягнення, що застосовувалися до підлеглих за скоєні ними проступки, в Статуті 1971 р. на перше місце виносилися заохочення, що застосовувалися до рядового і начальницького складу. Це зміщення акцентів свідчило про першочергову роль у вихованні співробітників органів внутрішніх справ заохочень як стимулу чесного і сумлінного ставлення до виконання свого службового обов'язку.

10. У новому Статуті заохочення, що застосовувалися до особового складу органів внутрішніх справ, ділилися на дві категорії: заохочення, що застосовувалися до осіб рядового і молодшого начальницького складу, та заохочення, що застосовуються до осіб середнього, старшого і вищого начальницького складу. Такі заохочення, як нагородження особистою фотографічною карткою працівника (курсанта, слухача), знятого при розгорнутому Прапорі органу внутрішніх справ, навчального закладу і дострокове переведення в черговий розряд (застосовувалися тільки до міліціонерів) до осіб середнього, старшого і вищого начальницького складу не застосовувалися.

11. Новим Дисциплінарним статутом впроваджувалися такі види заохочень, як нагородження Почесною грамотою, занесення на Дошку пошани та ін., яких не було раніше, і ряд заходів стягнення морального характеру: зауваження та догана для осіб рядового і молодшого начальницького складу та сувора догана для середнього, старшого і вищого начальницького складу. Також новим видом стягнень було надання начальницькому складу міліції права позбавляти порушника дисципліни нагрудного знака.

12. У Дисциплінарному статуті 1971 р. були скорочені терміни тримання на гауптвахті з 20 до 10 днів і значно скорочений список посадових осіб, які мали право піддавати підлеглих арешту. Так, згідно зі Статутом 1971 р. право арешту осіб рядового і молодшого начальницького складу надавалося від заступника начальника відділу внутрішніх справ і вище. У той час як відповідно до Дисциплінарного статуту 1948 р. це право мали працівники від старшини дивізіону, командира взводу і вище.

У розвитку дисципліни та дисциплінарних правовідносин в ОВС намітилася позитивна тенденція до підвищення ролі та авторитету органів внутрішніх справ, зміцнення ролі профспілкових організацій та колективів цих органів. Їй протистояла і зворотна гальмуюча тенденція: збереження і навіть посилення бюрократизму, формалізму, казенщини, компанійщини, стинів щодо зміцнення дисципліни; в значних межах застосування примусових заходів, низька активність молодшого та середнього начальницького складу в дисциплінарній практичнійності і пасивності в діяльності керівних органів, в організації та діяльності щодо зміцнення дисципліни.

Стан дисципліни після введення Дисциплінарного статуту органів внутрішніх справ

1971 р. характеризувався суттєвим зниженням числа дисциплінарних порушень, проступків і злочинів, зміною їх характеру і структури. У той же час серед працівників органів та підрозділів внутрішніх справ Волинської, Донецької, Київської, Кіровоградської, Кримської, Ворошиловградської, Одеської, Тернопільської, Харківської областей досить значними були випадки зловживання спиртними напоями, порушення соціалістичної законності, втрати зброї, безвідповідальне, халатне несення служби та інші проступки [6, с. 142].

Загалом, проаналізувавши матеріали, можемо констатувати, що введення в дію Дисциплінарного статуту 1971 р. стало важливою подією в житті та діяльності органів внутрішніх справ. Статут своїм змістом був спрямований на зміцнення дисципліни серед працівників органів внутрішніх справ, відповідав вимогам часу та був направлений на підвищення ефективності діяльності всієї системи МВС СРСР, до того ж і став позитивним зрушенням у процесі вдосконалення дисциплінарних правовідносин у міліції в наступному Дисциплінарному статуті органів внутрішніх справ 1984 р., поява якого була зумовлена прийняттям Конституції СРСР 1977 р.

Список використаних джерел

1. Поздняков А. Н. Дисциплина в органах МВД. Правовые вопросы её укрепления / А. Н. Поздняков. – Л. : ВПУ МВД СССР, 1975. – 158 с.
2. Гавриленко Д. А. Дисциплина в советском государственном аппарате и организационно-правовые средства её обеспечения / Д. А. Гавриленко ; науч. ред. Ю. М. Козлов. – Минск : Наука и техника, 1979. – 152 с.
3. Медведев П. Н. Добиваться укрепления дисциплины в милиции / П. Н. Медведев // Партийная жизнь. – 1971. – № 22. – С. 42.
4. О Дисциплинарном уставе органов внутренних дел : указ Президиума Верховного Совета СССР от 30 марта 1971 г. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://base.consultant.ru/cons/cgi/online.cgi?req=doc;base=ESU;n=28135/>.
5. Сборник нормативных актов о прохождении службы в органах МООП СССР. – Омск : Омск. высш. шк. милиции МООП СССР, 1968. – С. 264–271.
6. Об итогах работы органов внутр. дел республики по охране правопорядка за 1-е полугодие 1972 г. и задачах по достойной встрече 50-летия образования Союза ССР : приказ министра внутренних дел Украинской ССР от 14 авг. 1972 г. // Михайленко П. П. Історія міліції України у документах і матеріалах : у 3 т. Т. 3. 1946–1990 / П. П. Михайленко, Я. Ю. Кондратьєв. – Київ : Генеза, 2000. – С. 138–143.

Надійшла до редколегії 19.12.2014

ЛЕСЬ И. А. РАЗВИТИЕ ДИСЦИПЛИНАРНЫХ ПРАВООТНОШЕНИЙ В ДИСЦИПЛИНАРНОМ УСТАВЕ ОРГАНОВ ВНУТРЕННИХ ДЕЛ 1971 Г.

Рассмотрено развитие дисциплинарных правоотношений в Дисциплинарном уставе органов внутренних дел 1971 г. Проанализированы и обобщены основные нормы и положения Дисциплинарного устава милиции 1948 г. и Дисциплинарного устава органов внутренних дел 1971 г.

Ключевые слова: дисциплинарные правоотношения, Дисциплинарный устав, органы внутренних дел, поощрение, взыскание.

LES I. O. DEVELOPMENT OF DISCIPLINARY LEGAL RELATIONS IN THE DISCIPLINARY STATUTE OF THE INTERNAL AFFAIRS BODIES OF 1971

Ukraine is experiencing profound social, economic and political changes. In social and political life these fundamental changes are also related to the reform of the Internal Affairs Bodies. Generalization of the historical experience of functioning of the Disciplinary Statute of the Internal Affairs Bodies

of 1971 is important for a reasonable legal coverage of a reformation process, when major changes in society took place and complicated and contradictory social and economic, political and legal processes continued.

Legal analysis of an indicated issue was carried out in the works of O. M. Pozdniakov and D. A. Havrylenko. In 1972 a collection of materials prepared by fellow workers of the Department of political and educational work of the Ministry of Internal Affairs of the USSR such as B. Mykhailov, V. Pryshchepenko, L. Kaverzin and B. Rudyk was published. It was dedicated to the issues of discipline strengthening in the Internal Affairs Bodies.

The study examines disciplinary legal relations under the Disciplinary Statute of the Internal Affairs Bodies of 1971.

The article aims to study disciplinary legal relations of the militia in the Disciplinary Statute of the Internal Affairs Bodies of 1971.

The objective of the study is to conduct a systematic analysis of the basic standards and regulations of the Disciplinary Statute of militia of 1948 and the Disciplinary Statute of the Internal Affairs Bodies of 1971.

In general we can say that Disciplinary Statute of 1971 was aimed at strengthening the discipline of internal affairs officers, it met the requirements of time and was aimed at increasing the efficiency of the entire system of the Ministry of Internal Affairs of the USSR.

Keywords: *disciplinary legal relations, Disciplinary Statute, encouragement, penalties, militia, persons of ordinary, middle and officer ranks, Internal Affairs Bodies.*

УДК 342.5(438)

М. І. МАРЧУК,

кандидат юридичних наук, доцент,

начальник кафедри конституційного та міжнародного права

факультету підготовки фахівців для підрозділів боротьби з кіберзлочинністю та торгівлею людьми Харківського національного університету внутрішніх справ

ТЕРИТОРІАЛЬНЕ САМОВРЯДУВАННЯ У РЕЧІ ПОСПОЛІТІЙ

Висвітлено особливості здійснення територіального самоврядування на польських землях у Речі Посполитій. Розкрито вплив територіальних поділів Польщі на процеси формування самоврядно-адміністративних систем та самоврядних концепцій на території окупованих польських земель. Досліджено процес еволюції нормативно-правового регулювання територіального самоврядування у період визвольної боротьби польського народу. Особливу увагу приділено практичним аспектам взаємодії між органами територіального самоврядування та місцевими урядовими адміністраціями Речі Посполитої.

Ключові слова: *гміна, повіт, воєводство, самоврядування, територія, адміністрація, компетенція, повноваження, влада, управління.*

Конституція України поряд із принципом верховенства права, відповідальності держави, визнання людини найвищою соціальною цінністю та іншими демократичними принципами проголошує принцип гарантування місцевого самоврядування. На забезпечення реалізації цього принципу створення дієвої системи місцевого самоврядування, яка б відповідала міжнародним стандартам і яка б стала невід'ємною частиною політико-правового життя українського суспільства, значний вплив має (зважаючи на європейський вектор національної політики) досвід становлення місцевого самоврядування у країнах Європейського Союзу.

За таких умов *особливої актуальності* набуває дослідження еволюції державно-правових основ територіального самоврядування

Польщі – країни, що мала багато спільного з Україною як у далекому минулому, так і в епоху існування соціалістичного табору. На сучасному етапі розвитку Україна та Польща також мають низку спільних рис: геополітичне становище, чисельність населення, державно-правові характеристики тощо. Посиліло актуальність дослідження еволюції територіального самоврядування Польщі факт тривалого перебування польських земель у складі інших держав Європи, оскільки самоврядні інститути Польщі ввібрали в себе позитивні елементи законодавчого врегулювання цих країн, а це у подальшому сприяло виробленню власних самоврядних концепцій.

Проблемам еволюції територіального самоврядування Польщі у вітчизняній літературі